

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

No7

ISSN: 2992-8982

<https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz/>

2025

IQTISODIYOT&TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Bosh muharrir:

Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich

Bosh muharrir o'rinbosari:

Karimov Norboy G'aniyevich

Muharrir:

Qurbonov Sherzod Ismatillayevich

Tahrir hay'ati:

Salimov Oqil Umrzoqovich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Rae Kvon Chung, Janubiy Koreya, TDIU faxriy professori, "Nobel" mukofoti laureati
Osman Mesten, Turkiya parlamenti a'zosi, Turkiya – O'zbekiston do'stlik jamiyati rahbari
Axmedov Durbek Kudratillayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Sayfullo Normatovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Kalonov Muxiddin Baxritdinovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Siddiqova Sadoqat G'afforovna, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Xudoyqulov Sadirdin Karimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Maxmudov Nosir, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Samadov Asqarjon Nishonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, professor
Slizovskiy Dimitriy Yegorovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Ikrom Akramovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Eshtayev Alisher Abdug'aniyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xajiyev Baxtiyor Dushaboyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Hakimov Nazar Hakimovich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Musayeva Shoirazimovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), professor
Ali Konak (Ali Ko'nak), iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor (Turkiya)
Cham Tat Huei, falsafa fanlari doktori (PhD), professor (Malayziya)
Foziljonov Ibrohimjon Sotvoldix'o'ja o'g'li, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dots.
Utayev Uktam Choriyevich, O'z.Respub. Bosh prokuraturasi boshqarma boshlig'i o'rinbosari
Ochilov Farkhod, O'zbekiston Respublikasi Bosh prokuraturasi IJQKD boshlig'i
Buzrukxonov Sarvarxon Munavvarxonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Axmedov Javohir Jamolovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), katta o'qituvchi
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), v.b. dots.
Djudi Smetana, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Krissi Lyuis, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Glazova Marina Viktorovna, Iqtisodiyot fanlari doktori (Moskva)
Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Sevil Piriyeva Karaman, falsafa fanlari doktori (PhD) (Turkiya)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon o'g'li, TDIU ITI departamenti rahbari
Ochilov Bobur Baxtiyor o'g'li, TDIU katta o'qituvchisi
Golischeva Yelena Vyacheslavovna, Iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent.

Elektron nashr. 902 sahifa.

E'lon qilishga 2025-yil 1-iyulda ruxsat etildi.

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Editorial board:

- Salimov Okil Umrzokovich**, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Abdurakhmanov Kalandar Khodjavevich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Rae Kwon Chung, South Korea, Honorary Professor at TSUE, Nobel Prize Laureate
Osman Mesten, Member of the Turkish Parliament, Head of the Turkey–Uzbekistan Friendship Society
Akhmedov Durbek Kudratillayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Sayfullo Normatovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Abdurakhmanova Gulnora Kalandarovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Kalonov Mukhiddin Bakhridinovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Siddikova Sadokat Gafforovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogical Sciences
Khudoykulov Sadirdin Karimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Makhmudov Nosir, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Samadov Askarjon Nishonovich, Candidate of Economic Sciences, Professor
Slizovskiy Dmitriy Yegorovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Ikrom Akramovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Eshtayev Alisher Abduganiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khajiyev Bakhtiyor Dushaboyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khakimov Nazar Khakimovich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Musayeva Shoira Azimovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Professor
Ali Konak, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor (Turkey)
Cham Tat Huei, Doctor of Philosophy (PhD), Professor (Malaysia)
Foziljonov Ibrokhimjon Sotvoldikhoja ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Utayev Uktam Choriyevich, Deputy Head of Department, Prosecutor General's Office of Uzbekistan
Ochilov Farkhod, Head of DCEC, Prosecutor General's Office of Uzbekistan
Buzrukkhonov Sarvarkhon Munavvarkhonovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Akhmedov Javokhir Jamolovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences
Tokhirov Jaloliddin Ochil ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Technical Sciences, Senior Lecturer
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Acting Associate Professor
Judi Smetana, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Chrissy Lewis, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Glazova Marina Victorovna, Doctor of Sciences in Economics (Moscow)
Nosirova Nargiza Jamoliddin kizi, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Sevil Piriyeva Karaman, Doctor of Philosophy (PhD) (Turkey)
Mirzaliyev Sanjar Makhmatjon ugli, Head of the Department of Scientific Research and Innovations, TSUE
Ochilov Bobur Bakhtiyor ugli, Senior lecturer at TSUI
Golisheva Yelena Vyacheslavovna, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor.

Ekspertlar kengashi:

Berkinov Bazarbay, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Po'latov Baxtiyor Alimovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Aliyev Bekdavlal Aliyevich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xalikov Suyun Ravshanovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Rustamov Ilhomiddin, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Hakimov Ziyodulla Ahmadovich, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Kamilova Iroda Xusniddinovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
G'afurov Doniyor Orifovich, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Fayziyev Oybek Raximovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Xamidova Faridaxon Abdulkarim qizi, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Yaxshiboyeva Laylo Abdisattorovna, katta o'qituvchi
Babayeva Zuhra Yuldashevna, mustaqil tadqiqotchi

Board of Experts:

Berkinov Bazarbay, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Pulatov Bakhtiyor Alimovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Aliyev Bekdavlal Aliyevich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khalikov Suyun Ravshanovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Rustamov Ilkhomiddin, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Khakimov Ziyodulla Akhmadovich, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Kamilova Iroda Xusniddinovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics
Gafurov Doniyor Orifovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogy
Fayziyev Oybek Raximovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Tukhtabayev Jamshid Sharafetdinovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Khamidova Faridaxon Abdulkarimovna, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Yakhshiboyeva Laylo Abdisattorovna, Senior Lecturer
Babayeva Zuhra Yuldashevna, Independent Researcher

- 08.00.01 Iqtisodiyot nazariyasi
- 08.00.02 Makroiqtisodiyot
- 08.00.03 Sanoat iqtisodiyoti
- 08.00.04 Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
- 08.00.05 Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
- 08.00.06 Ekonometrika va statistika
- 08.00.07 Moliya, pul muomalasi va kredit
- 08.00.08 Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
- 08.00.09 Jahon iqtisodiyoti
- 08.00.10 Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
- 08.00.11 Marketing
- 08.00.12 Mintaqaviy iqtisodiyot
- 08.00.13 Menejment
- 08.00.14 Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
- 08.00.15 Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
- 08.00.16 Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
- 08.00.17 Turizm va mehmonxona faoliyati

Muassis: "Ma'rifat-print-media" MChJ

Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, O'zR Tabiat resurslari vazirligi, O'zR Bosh prokuraturasi huzuridagi IJQK departamenti.

Jurnalning ilmiyligi:

“Yashil” iqtisodiyot va taraqqiyot” jurnali

O'zbekiston Respublikasi Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vazirligi huzuridagi Oliy attestatsiya komissiyasi rayosatining 2023-yil 1-apreldagi 336/3-sonli qarori bilan ro'yxatdan o'tkazilgan.

MUNDARIJA

Suv tarkibining wireless waterlight qurilmasi ishlashiga ta'siri va iqtisodiy samaradorligini matematik model asosida tahlil qilish.....	14
Kungiratbay Sharipov, Ma'ruf Nurmanov	
O'zbekistonda aholi ish bilan bandligini oshirishda davlatning roli	20
Juraqulov Baxrimurod Ilxomovich	
BIM texnologiyasi: zamonaviy qurilish sohasida samaradorlik va shaffoflik omili	26
Usmonov F.B., Rajabova A.Sh.	
Nodavlat oliy ta'lim muassasalarida marketing faoliyati samaradorligini oshirish metodologiyasini takomillashtirish	31
Yuldashov Isomiddin Sidiqov	
Korxonada iqtisodiy barqarorligini ta'minlashda diversifikatsiya strategiyasining roli.....	35
Alimatova Shoxsanam Abdumalik qizi	
Модели совместного развития человеческого капитала и искусственного интеллекта в цифровую эпоху	40
Явкачев Шохзод Зайниддин углы	
Navigating sustainable development: management challenges and solutions in the oil and gas sector	49
Kudratkhodjaeva Ziyoda Kamol kizi	
Banklarda moliyaviy barqarorlikning nazariy asoslari.....	56
Djalilov G'ayrat Qaxramanovich	
Mamlakat iqtisodiyotini rivojlantirishda turizm industriyasidan foydalanishda xorijiy mamlakatlar tajribalari	66
Abdulxakimov Zuxrali Tursunaliyevich	
O'zbekistonda barqaror davlat qarzi siyosatini shakllantirishning ustuvor yo'nalishlari	71
Sayfutdinov Xasanboy Dilshodovich	
Международный опыт сельскохозяйственного налогообложения и возможности его применения в узбекистане.....	76
Salimov Sherzod Baxtiyorovich	
Economic analysis and development strategy of the composites market in the regions of Uzbekistan	81
S.S.Sidiqov, A.A.G'ulomov, B.R.Tillayeva	
Oliy ta'lim muassasalarida moliyaviy mustaqillikning kutilayotgan istiqbollari va hozirgi natijalari.....	88
Muxamedov Ravshan Zafarovich	
Elektron tijoratni soliqqa tortish mexanizmini takomillashtirish yo'llari.....	93
Homidov Baxtiyor Rahimberdievich	
Investitsion jozibadorlik konsepsiyasi va uning strategik ahamiyati.....	99
Otaboyev Axmed Maxsudbek o'g'li	
Beomeditsina signallarini xaar veyvletlari va bo'lak veyvletlari yordamida raqamli ishlash	105
Uraqov Shokir Ulashovich	
Oliy ta'lim muassasalarini moliyalashtirishning ahamiyati, tartibi va takomillashtirish yo'llari.....	112
Istamova Sojida Kaxarovna	
The role of all kinds of transports (road, rail, air, and water) in the modern enhancement of tourism logistics in Uzbekistan	117
Egamberdiyeva Yulduz, Turdiyeva Maftuna	
Sanoat korxonalarida kapitalarini samaradorligini oshirishning baholashning zamonaviy usullarining xususiyatlarida nazariy va amaliy farovonlik sari	126
Muradov Botir Xayat	
Инструменты планирования урбанизации: методика анализа планового распределения средств в программе «обод махалля» на основе балльной оценки	136
Салимова Юлдуз Исаковна	
Socio-economic aspects and contemporary theories of higher education finance	141
Karlibaeva Gulshat	

Transformatsiya jarayonida innovatsion bank xizmatlarini rivojlantirish yo'llari.....	147
Absamatov Anvar Ergashovich	
Перспективы цифрового развития сектора материального производства.....	153
С. И. Протасеня, Г. Ж. Аллаева	
«Sustainable logistics practices. Minimizing carbon emissions in global supply chains»	161
Suleymonova Ezoza, Alimova Bonu	
Analyzing the need for Tourism logistics development in Uzbekistan	169
Nigmatova Malika	
Management strategies for sustainable tourism development in emerging destinations (a case study of Samarkand, Issyk-kul, and Khiva).....	177
Sabina Uroкова	
Qashqadaryo viloyatida turizm sohasini strategik rivojlantirishning tashkiliy-iqtisodiy asoslari va ularning qo'llanilishi.....	184
Daminova Barno Esanovna	
Опыт турции в управлении миграционными кризисами	189
Бегматов Хусанбек	
Bulutli texnologiyalar orqali korxonalar buxgalteriya tizimini raqamlashtirish va samaradorlikka erishish.....	193
Soibov Nozimbek Faxriddin o'g'li	
Barqaror rivojlanish doirasida jismoniy shaxslarni kreditlash tizimini isloh qilishning institutsonal asoslari.....	197
Xalekeyeva Zoya Pirniyazovna, Akmal Abdurahmonov Nurmamatovich	
Moliyaviy outsorsing xizmatlari bozori rivojlanishini takomillashtirishning swot tahliliga asoslangan innovatsion mexanizmlari	202
San'atbek Komilovich Salayev, Umidbek Komiljanovich Babajanov	
Transformatsiya jarayonlari sharoitida iqtisodiyot tizimi faoliyati va prognozlashning nazariy asoslari	214
Alimov Fazliddin Xalimovich	
Пути совершенствования подхода к финансированию проектов, реализуемых на принципах промышленной кооперации.....	220
Котов В.А., Шадиева Д.Х.	
Yuksalish salohiyatini yuksaltirishda boshqaruv xodimlari qobiliyatidan foydalanish masalalar	225
Ayubxon Qutbiddinov Bosit o'g'li	
Bank xizmatlari ommabopligini oshirish yo'llari.....	228
Kasimova Muxlisa Anvar qizi	
Chemical industry in Uzbekistan: challenges and development	235
Kudaynazarova Dilnaz Koshkarbaevna	
Samarqand viloyatida tabiiy turistik resurslardan samarali foydalanish usullarini takomillashtirish orqali bandligini oshirish imkoniyatlari.....	240
Rabbimov Muhriddin Musoqul o'g'li	
Globalashuv sharoitida ekologik xavflarni kamaytirishda yashil iqtisodiyotning ahamiyati.....	246
Xolbekova Feruzaxon Rasulovna	
Qibray tumanining 2021–2023-yillarda ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanish holati.....	249
Siddikov Alisher Ismoilovich	
Davlat xaridlari tizimida sun'iy intellekt texnologiyalaridan foydalanish: xalqaro tajribalar tahlili	253
Majidov Nizom Baxramovich	
Oilaviy tadbirkorlikni rivojlantirishning xorij tajribasi.....	259
Ermatov Nosir Tohirovich	
Aholi farovonligi darajasiga ta'sir etuvchi ko'rsatkichlarni ekonometrik baholash	265
Toshaliyeva Saodat Toxirovna, Allamurodova Zuxra Alibekovna	
Сектор услуг как стратегический фактор структурной трансформации экономики Узбекистана.....	272
Кадыров Абдурашид Маджидович, Ахмедиева Алия Тохтаровна	
O'zbekistonda valyuta kursini shakllanish holati prognozlari.....	280
Samandarov Zuxriddin Raup o'g'li	

Проблемы бухгалтерского учета в условиях цифровизации экономики.....	288
Абдуллаев Абдурауф	
Raqamli texnologiyalar sharoitida xizmat ko'rsatish korxonalarida iqtisodiy resurslardan samarali foydalanish strategiyalari.....	299
Kuldoshev Lazizjon Sharifovich	
Davlat boshqaruvi organlarining strategik rejalarini ishlab chiqish bo'yicha xorijiy mamlakatlar tajribasi.....	303
Dilshod Pulatov, Xamidaxon Akbarova, Dildora Mirzaeva	
Tijorat banklarining moliyaviy xavfsizligi ta'minlash	310
Mamatov Sardor Axmatjonovich, Mavlanov Nuriddin Boyqobilovich, Sattarov Nodirjon Absalomovich	
Ziyorat turizmini rivojlantirishda halol standartlarini qo'llashning nazariy, uslubiy va konseptual asoslari	315
Azizova Saodat Xabibulloyevna	
Oliy ta'lim muassasalarini moliyalashtirish bo'yicha yevropa tajribasi.....	320
Karlibaeva Gulshat	
Iqtisodiy konsentratsiyalarning sog'lom raqobat muhitiga ta'siri	325
Luqmanov Sharifxon A'zam o'g'li	
Logistika axborot tizimlarini texnologik jarayonlarga joriy etish.....	330
Uzaqov Ortik Shaymardanovich	
Принципы перехода к «Зелёной экономике» в Республике Узбекистан.....	336
Хамракулова Сусанна Тотуховна	
Kichik biznesni rivojlantirish iqtisodiy ko'rsatkichlarini prognozlash modellarini qo'llash	340
Ibragimova Gulchexra Toxirovna	
Raqamli ta'lim sharoitida liderlikning yangi qirralari	357
Oqmullaev Ravshan Raximjon o'g'li, Xodjieva Durdona Abdurasulovna	
Методология развития экологического менеджмента в промышленном хозяйстве выбросы в атмосферный воздух на горнодобывающих и металлургических предприятиях.....	361
Muradov Botir Xayat	
Strategik budjetlashtirish tizimining natijaga yo'naltirilgan budjetlashtirish tizimi bilan bog'liqligi, xalqaro tajriba va O'zbekiston uchun tavsiyalar	370
Xushmurotov Zoyir Bektemirovich	
Cultural branding and the entry of traditional products into the international market.....	374
Zebiniso Ganiyeva	
Farovonlikni baholash bo'yicha ilg'or xorijiy nazariy yondashuvlar	379
Norqobilov Nusratilla Norsaitovich	
O'zbekistonda hududlarini turizm salohiyatini innovatsion yondashuv asosida baholash	384
Umirova Dilnoza Safarovna	
Tourism education for sustainability: curriculum development in universities of Uzbekistan	393
Temirova Durdona, Yorqulov Muhammadmurod	
The contribution of small enterprises and private entrepreneurs to job creation in the labor market.....	399
Juraboev Haliljon	
Iqtisodiy o'sish sharoitida transport infratuzilmasi holati va uni rivojlantirish yo'llari.....	404
Haydarov Jahongir Aktamovich	
Oliy ta'lim muassasalarini moliyalashtirishni strategik boshqarishning nazariy asoslari va xorijiy tajribalar	410
Quvondiqov Farrux Ibragimovich	
Tijorat banklarida iqtisodiy samaradorlikni axborot texnologiyalar orqali rivojlantirish istiqbollari.....	418
Dadenova Gulxan Kenesbaevna	
Механизмы совершенствования процедур выявления и анализа недостоверной финансовой отчетности в условиях учетной практики Узбекистана	422
Намозов Жасурбек Кувадович	
Влияние цифровых инструментов управления финансами на эффективность использования финансовых ресурсов	428
Хазираткулов Собиржон	

На пути к промышленному росту: опыт развивающихся стран.....	435
Матлюбов Хуршид Жамшидович	
Yoshlarning moliyaviy mustaqilligiga erishishida aksiyalar bozorining o'рни va imkoniyatlari.....	443
O'raqov Bekzodbek Abdurayxon o'g'li	
Развитие транспортной инфраструктуры и влияние на качество предоставляемых транспортных услуг.....	448
Кайыбеков Парахат Конысбаевич	
Surxondaryo viloyatida 2015-2024 yillar mobaynida oziq-ovqat chakana savdo aylanmasining statistik tahlili.....	454
Toshpulatov Bobur Rasul o'g'li	
Qishloq xo'jaligi sohasi investitsiya loyihalarini xalqaro moliya institutlari orqali moliyalashtirish.....	458
Tolibov Shoxrux Muminovich	
Qishloq xo'jaligi korxonalarida buxgalteriya hisobining xususiyatlari va muammolari.....	463
Mamadiyarov Dilshad Uralovich, Normurodov Sarvar Norboy o'g'li	
Institutional innovation and regional governance for balanced interregional cooperation development: the case of Namangan, Uzbekistan.....	468
Sattarov R.A.	
Moddiy zaxiralarni boshqarish va uning bir tsikli modeli.....	480
Dedajanov Baxtiyor Nabijanovich	
Oliy ta'lim xizmatlari sifatini oshirishda inson kapitalini rivojlantirish va uni samarali boshqarish mexanizmlari.....	485
Salimov Akmal Alimjonovich	
Mintaqani ijtimoiy-iqtisodiy rivojlantirishning ilg'or xorij tajribalari.....	490
Shadiyev Alisher Xudoynazarovich	
Raqamli iqtisodiyotni shakllantirish sharoitida yoqilg'i-energetika kompleksi korxonalarini barqaror innovatsion rivojlantirish modellari.....	496
Bobobekov Ergash Abdumalikovich	
O'zbekistonda uzumchilikning oziq-ovqat xavfsizligiga ta'siri: muammolar va rivojlanish istiqbollari.....	502
Tursunov To'liqin Jo'raqulovich	
Tadbirkorlik faoliyatining resurs salohiyati va uni baholashning nazariy yondashuvlari.....	508
Salohiddinov Zuhridin Nuriddinjon o'g'li	
Yoshlar bandligini ta'minlashda mehnat migrasiyasining ahamiyati.....	514
Masharipov Farrux O'tkirovich	
O'zbekistonda ichki turizmni rivojlantirishning asosiy omillari va istiqbollari.....	521
Xasanova Mavjuda Ma'mirjonovna	
Korxonaning brend platformasini ishlab chiqishning o'ziga xos xususiyatlari.....	526
Sa'dulloev Habibullo Ibdullo o'g'li	
Sanoat korxonalarining biznes jarayonlarini raqamli transformatsiya qilishda ERP tizimlarining integratsiyalashuvi va boshqaruv samaradorligiga ta'siri.....	530
Islomjon Nurmukhammadov	
Namangan viloyatida ayollar tadbirkorligini rivojlanishini baholash.....	533
Ismoilova Savinoz Qahramon qizi	
Oliy ta'lim muassalari boshqaruviga ta'sir etuvchi omillarning ekonometrik tahlili.....	540
Karimov Muzaffar Abdumalik o'g'li	
Soliq yig'iluvchanligini oshirishda soliq ma'muriyatchiligini takomillashtirish istiqbollari.....	546
Tojibayev Farrux Baxtiyorovich	
Hisoblash mashinalari taraqqiyoti tarixi va uning raqamli iqtisodiyotda tutgan o'рни.....	552
Rajabov Sirojiddin Mansurovich	
Korxonalar moliyaviy barqarorligiga ta'sir ko'rsatuvchi omillar va ularning xususiyatlari.....	561
Choriyrov Behruz Ilhom o'g'li, Norqobilov Nusrat Norsaitovich	
Yashil texnologiyalar yordamida O'zbekiston hududlarida energiya tejamkorligi oshirish yo'llari.....	567
Norbekov Baxtiyor Suyunovich, Norqobilov Nusrat Norsaitovich	
Tijorat banklarida kredit majburiyatlarining bajarilishini monitoring qilish va uni takomillashtirish yo'llari.....	572
To'xtayeva Go'zal Ilhom qizi, Norqobilov Nusrat Norsaitovich	

Интеграция проектного менеджмента и обеспечения качества в цепочках поставок: кейс Узгидромета.....	577
Назарова Ирода Ибрагим кизи	
Kichik biznes subyektlarini raqamlashtirish orqali raqobatbardoshligini oshirish.....	583
Ermatov Akmaljon Adxamovich, Raximov Alisher Numanovich	
Концепция и методология экологического аудита в Узбекистане	587
Абидова Дилфуза Игамбердиевна	
Повышающаяся значимость коренного изменения деятельности традиционных СМИ в реалиях освещения процесса построения нового Узбекистана.....	593
Салим Дониёров	
O'zbekiston Respublikasida norasmiy sektor va aholini norasmiy mehnat bilan bandligining tarkibiy tuzulishi	598
Qoraboev Nuriddin Pardaboy o'g'li	
Shahar va qishloqlarda inson resurslari holatining analitikasi (tahlili)ning nazariy masalalari.....	607
Pardayev Mamayunus Qarshibayevich, Feruz Nematullayevich Abilov	
Strategic alliance networks as competitive advantage: evidence from mit-tum partnership model at new Uzbekistan university	613
Mamajonova Mukhlisakhon Muzaffar kizi	
Energetika tarmog'ida moliyaviy hisobotning xalqaro standartlarini (MHXS) joriy etishning nazariy asoslari.....	618
Uralov Temur Boxodir o'g'li	
O'zbekiston bank amaliyotiga ai va simulyatsiya modellarini joriy etish orqali muammoli kreditlarni qaytarish jarayonlarini optimallashtirish.....	618
Xodjayev Husniddin Mukammilovich	
O'zbekistonda hududlarning soliq salohiyatini aniqlash metodologiyasini takomillashtirish	624
Almardonov Muxamadi Ibragimovich, Jamshid Sharafetdinovich	
Xorazm viloyatida iqtisodiy o'sish sur'atlarini ta'minlashdagi muammolar va imkoniyatlar	628
Yaxshimuratov Maqsadbek Narimon o'g'li	
Ekologik joylashtirish vositalarida qo'llaniladigan innovatsiyalar	633
Abidova Dilfuza Igamberdievna	
Ziyorat turizmini rivojlantirishning metodologik va metodik asoslarini takomillashtirish yo'nalishlari.....	638
Uzaqov Jamshid Norboyevich	
Gaz sanoatining moliyaviy boshqaruvi va milliy iqtisodiyotdagi barqarorlik omili sifatida roli.....	650
Ergashev Muhubbek Aslam o'g'li	
Davlat budjeti mablag'laridan samarali foydalanishda moliyaviy nazoratning ahamiyati	655
Erkinova Maftuna Zafarovna	
Влияние дивидендной политики, СПО и капитализации на волатильность акций АО «УЗРТСБ»: Эконометрический и поведенческий анализ.....	662
Пулатов Улугбек Халипович	
Hududiy jihatdan ziyorat turizmi rivojlanishining holati: Qashqadaryo viloyati misolida.....	671
Uzaqov Norboy, Uzaqov Jamshid Norboyevich	
Integration of digital twin and BIM technologies in construction enterprises in Uzbekistan: prospects and challenges	676
Nigmatjonova Nozima Ulmasjonovna	
Yashil bank xizmatlari – tijorat banklari moliyaviy mahsulotlar misolida	682
Abdumutalova Gulrux Shuxratjon qizi	
Tijorat banklari faktoring xizmatlari orqali kichik biznes subyektlarining moliyaviy barqarorligini oshirish	688
Jalilov Azizbek Baxodir o'g'li	
Oliy ta'limda xizmat sifatini baholash va marketing integratsiyasi orqali rivojlantirish strategiyalari.....	694
Maxmudov Faxriddin Umarovich	
Qurilgan mevalarni xalqaro bozorda targ'ib qilish bo'yicha kontent-marketing strategiyasidan foydalanish yo'llari	699
Yunusov Baxodir Marisovich	

Онлайн трансграничные переводы и их влияние на валютное таргетирование со стороны центрального банка Республики Узбекистан.....	704
Садыков Азиз Миршарапович	
Aholi ish bilan bandligining ijtimoiy-iqtisodiy mohiyati	709
Azimova Xurshida	
Analysis of factors affecting the economic integration of the countries of Uzbekistan and Afghanistan.....	715
Toran Tajuddin	
Aniq fanlarni o'qitishda metakognitiv yondashuvlar	719
Farmonov Dilshod Po'latovich, Nigmatov Izzat Shovkat o'g'li	
Yevropa hamjamiyatining "Yashil" ziyorat loyihasi va uni ziyorat turizmini rivojlantirishdagi ahamiyati.....	727
O'rinova Durdona Botir qizi	
CEQ (Commitment to Equity) baholash metodologiyasi asosida fiskal taqsimot tahlilining nazariy asoslari.....	734
Zokirjonov Muhammadsodiq Ravshanbek o'g'li	
Xalqaro xususiy huquq tamoyillarini belgilash masalalari.....	741
Vaxabov Azizbek Abdurashidovich	
Moliyaviy mustaqil oliy ta'lim muassasalarini boshqarish strategiyalarini takomillashtirish	747
Alimardonov Asrorjon Alimardonovich	
Инновационные подходы к организации туристических услуг как методом противостояния кризису.....	754
Халлакова Барнохон Баходиржонова	
Islom moliyasi institutlarining ijtimoiy moliyaviy barqarorlikka ta'siri.....	760
Amonova Nafisa Baxtiyorovna	
Oliy ta'lim muassasalari investitsion jozibadorligini boshqarish mexanizmini takomillashtirish	764
Otaxanov Rasulbek Marks o'g'li	
Инновации в сфере оценки недвижимости	768
Мансурова Сайёра Бахтиёр кизи	
Qashqadaryo viloyatida xorijiy investitsiyalardan foydalanish samaradorligi tahlili.....	777
Bo'riyev Sardor Norovich	
O'zbekistonda soliq auditi tekshiruvini takomillashtirish.....	783
Yusupov Mansur Rasulovich	
Mamlakatimizda qo'shilgan qiymat solig'i ma'murchiligini va soliq organlari faoliyatini yanada takomillashtirish islohotlari.....	788
Normurzayev Umid Xolmurzayevich	
Barriers to women's career advancement	794
Sharifova Mokhinabonu	
Mehnat unumdorligini oshirishda resurs tejamkor va lean-digital yo'nalishlarning istiqbollari.....	798
Abdug'aniyev Ilyosbek Shavkatbek o'g'li	
Toshkent shahrida kichik biznes subyektlarini davlat tomonidan infratuzilmaviy qo'llab-quvvatlashni sotsiologik tadqiqotlar asosida baholash.....	803
Tolipov Alisher Qo'chqarovich	
Globalashuv davrida jahon geografiyasida siyosiy jarayonlar.....	815
Mamatkulova Mayaguzal Yalkapberdiyevna	
Mintaqalarda investitsiya faoliyatini faollashtirish mexanizmi.....	819
Inamov Farxodjon Ikrom o'g'li	
The role of human capital in ensuring employment at the regional level.....	824
Yang Ting	
Oliy ta'lim tizimiga jismoniy yoki ruhiy rivojlanishida nuqsoni bo'lgan abituriyentlarni o'qishga qabul qilish tizimini takomillashtirish	831
Uzaydullayev Sherzod Shukurullayevich	
Murabbiylik konsepsiyasi va uning ta'lim jarayonidagi ahamiyati.....	837
Madaminov Shoxruxbek Ma'rufjon o'g'li	
Chet elda bankrotlik ehtimolini baholash modellari.....	842
Nasiriddinov Bahouddin Nuriddinovich	

O'zbekiston Respublikasi tijorat banklari tomonidan kichik biznes subyektlariga ajratilgan kreditlarning amaliy holati va dinamikasi	847
Irgasheva Nigora Akbarovna	
Jismoniy shaxslar daromadlari tarkibi, va ularni soliqqa tortish masalalari.....	854
Ibragimov Zafar Ismailovich	
Tijorat banklari tomonidan kreditlash amaliyotining rivojlangan xorijiy davlatlar tajribasidan O'zbekistonda foydalanish imkoniyatlari.....	861
Kaxxarov Ulug'bek Xalmatovich	
Milliy iqtisodiyotda ta'lim klasterlarini aniqlash va faoliyatini baholash usullari.....	866
Imamova Nilufar Asamutdinovna	
Перспективы внедрения и развития финансовых технологий в банковской деятельности.....	872
Ражабова Умида Умурзаковна	
Hududlarga davlat budjetidan ijtimoiy sohaga tegishli loyihalarga yo'naltirilgan mablag' tahlili	878
Saparov Elmurod Donabayevich	
Ta'lim muassasalarida moddiy qiymatliklar hisobi va nazoratini takomillashtirish yo'llari (oliy ta'lim muassasalari misolida).....	884
Sherkulov Abdunabi Abduvali o'g'li	
Sanoat korxonalarida korporativ moliyani boshqarish tizimini samaradorlikning asosiy ko'rsatkichlari (KPI) asosida optimallashtirish.....	890
Jumatova Gulzar Maxmud qizi	
Innovatsiyalarning iqtisodiy mohiyati va ularning sug'urta tashkiloti faoliyatidagi o'rni	894
Yakubov Dilshod Kamildjanovich	

INNOVATSIYALARNING IQTISODIY MOHIYATI VA ULARNING SUG'URTA TASHKILOTI FAOLIYATIDAGI O'RNI

Yakubov Dilshod Kamildjanovich

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi
Davlat siyosati va boshqaruvi akademiyasi
mustaqil izlanuvchisi

Annotatsiya: Ushbu maqolada sug'urta tashkilotlarida innovatsion faoliyatni joriy etishning iqtisodiy mohiyati, uning nazariy-metodologik asoslari hamda amaliy mexanizmlari tizimli yondashuv asosida tahlil qilinadi. Tadqiqotda innovatsion jarayonlarning sug'urta tashkilotlari underwriting siyosati, marketing strategiyasi, biznes jarayonlari va mijozlarga xizmat ko'rsatish tizimiga ta'siri chuqur o'rganilgan.

Maqolada innovatsiya tushunchasining evolyutsiyasi, J. Shumpeter nazariyasi, "Oslo yo'riqnomasi - 2018" va "Fraskati yo'riqnomasi - 2015" tavsiyalari asosida innovatsiyalarning sug'urta sohasidagi talqinlari yoritilgan. Sug'urta xizmatlarida raqamli texnologiyalar, ekotizim yondashuvi, mikro sug'urta, onlayn platformalar, avtomatlashtirilgan underwriting tizimlari, shuningdek, marketing va mijozlar bilan munosabatlarni boshqarishdagi innovatsiyalar tahlil qilingan.

Tadqiqotda O'zbekiston sug'urta bozorida amalga oshirilayotgan islohotlar, Prezident farmonlari va hukumat qarorlari asosida innovatsion jarayonlarni qo'llab-quvvatlash mexanizmlari baholangan. Pandemiya, demografik o'zgarishlar va raqamlashtirish sharoitida sug'urta tashkilotlarining moslashuvchanligi hamda raqobatbardoshligini ta'minlashda innovatsion strategiyaning ahamiyati asoslab berilgan.

Shuningdek, sug'urta agentlari va brokerlarining innovatsion jarayonlardagi roli, mijozlar segmentatsiyasi, yangi avlod iste'molchilarining talab va xatti-harakatlari hamda sug'urta mahsulotlarining diversifikatsiyasi masalalari tahlil qilingan.

Tadqiqot natijalari sug'urta sohasida innovatsion siyosatni takomillashtirish, xizmatlar sifatini oshirish, raqamli transformatsiyani jadallashtirish va milliy sug'urta bozorining barqaror rivojlanishini ta'minlash bo'yicha amaliy tavsiyalar ishlab chiqish uchun ilmiy asos bo'lib xizmat qiladi.

Kalit so'zlar: innovatsiya, sug'urta tashkilotlari, innovatsion faoliyat, underwriting siyosati, raqamlashtirish, sug'urta ekotizimi, marketing innovatsiyalari, sug'urta bozori, mijozlarga yo'naltirilgan yondashuv, mikro sug'urta, raqobatbardoshlik, texnologik transformatsiya, sug'urta mahsulotlari, risklarni boshqarish.

Abstract: This article provides a systematic analysis of the economic essence of introducing innovative activities in insurance organizations, as well as their theoretical and methodological foundations and practical implementation mechanisms. The study thoroughly examines the impact of innovation processes on underwriting policy, marketing strategy, business processes, and customer service systems in insurance companies.

The evolution of the concept of innovation is explored based on J. Schumpeter's theory, as well as the recommendations of the Oslo Manual (2018) and the Frascati Manual (2015), with a particular focus on their interpretation in the insurance sector. The research analyzes the application of digital technologies, ecosystem approaches, microinsurance, online platforms, automated underwriting systems, and innovations in marketing and customer relationship management within insurance services.

The study also evaluates the mechanisms for supporting innovative processes in the insurance market of Uzbekistan, based on presidential decrees and government resolutions. The importance of innovative strategies in ensuring the adaptability and competitiveness of insurance organizations under conditions of the pandemic, demographic changes, and digital transformation is substantiated.

In addition, the role of insurance agents and brokers in innovation processes, customer segmentation, the demands and behavior of new-generation consumers, and the diversification of insurance products are analyzed.

The research findings provide a scientific basis for developing practical recommendations aimed at improving innovation policy in the insurance sector, enhancing service quality, accelerating digital transformation, and ensuring the sustainable development of the national insurance market.

Key words: innovation, insurance organizations, innovative activities, underwriting policy, digitalization, insurance ecosystem, marketing innovations, insurance market, customer-centric approach, microinsurance, competitiveness, technological transformation, insurance products, risk management.

Аннотация: В статье анализируется экономическая сущность внедрения инновационной деятельности в страховых организациях, ее теоретико-методологические основы и практические механизмы на основе системного подхода. В исследовании глубоко изучено влияние инновационных процессов на андеррайтинговую политику, маркетинговую стратегию, бизнес-процессы и систему обслуживания клиентов страховых организаций.

В работе раскрывается эволюция понятия инноваций, интерпретации инноваций в страховой сфере на основе теории Й. Шумпетера, рекомендаций «Руководства Осло – 2018» и «Руководства Фраскати – 2015». Проанализированы цифровые технологии в страховании, экосистемный подход, микрострахование, онлайн-платформы, автоматизированные системы андеррайтинга, а также инновации в маркетинге и управлении взаимоотношениями с клиентами.

В исследовании дана оценка механизмам поддержки инновационных процессов на страховом рынке Узбекистана на основе реализуемых реформ, указов Президента и решений Правительства. Обоснована роль инновационной стратегии в обеспечении адаптивности и конкурентоспособности страховых организаций в условиях пандемии, демографических изменений и цифровизации.

Также проанализированы роль страховых агентов и брокеров в инновационных процессах, вопросы сегментации клиентов, требования и поведенческие особенности потребителей нового поколения, а также диверсификация страховых продуктов.

Результаты исследования служат научной основой для разработки практических рекомендаций по совершенствованию инновационной политики в страховой сфере, повышению качества услуг, ускорению цифровой трансформации и обеспечению устойчивого развития национального страхового рынка.

Ключевые слова: инновации, страховые организации, инновационная деятельность, андеррайтинговая политика, цифровизация, страховая экосистема, маркетинговые инновации, страховой рынок, клиентоориентированный подход, микрострахование, конкурентоспособность, технологическая трансформация, страховые продукты, управление рисками.

KIRISH

Jahonning barcha davlatlari, xususan, O'zbekiston ham sivilizatsiyaning yangi pog'onasini, ya'ni innovatsion rivojlanish jarayonlarini boshidan kechirmoqda. Fan va texnika yutuqlari, nanotexnologiyalar, bulutli texnologiyalar, genetik injeneriya, iqtisodiy munosabatlarning raqamlashuvi innovatsion yondashuvlar orqali mehnat unumdorligining ijobiy o'zgarishiga ta'sir ko'rsatadi.

Yangi O'zbekistonda innovatsion faoliyatni tashkil etish maqsadida tizimli chora-tadbirlar ishlab chiqilgan. Mamlakatning innovatsion yo'lda rivojlanishiga to'sqinlik qilayotgan bir nechta omillarni ko'rsatib o'tishimiz mumkin, masalan: malakali kadrlarning yetishmasligi, oliy o'quv yurtlari va ilmiy institutlarning moddiy-texnik bazasi eskirganligi, ilm-fan va innovatsiyaning rivojlanishiga moliyaviy ta'sirning kamligi. Shuni ta'kidlash joizki, O'zbekiston budjetidan YAIMga nisbatan 0,2 foiz ilm-fan va innovatsiyalarga mablag' yo'naltirilmoqda, vaholanki, dunyodagi o'rtacha ko'rsatkich 1,7 foizni, Xitoyda 2,4 foizni, Janubiy Koreyada esa 4,5 foizni tashkil etadi. XXI asrda innovatsion faoliyat jamiyat taraqqiyotining drayveri hisoblanadi, shundan kelib chiqib, innovatsiyalarning iqtisodiy mohiyatini o'rganish muhim ahamiyat kasb etadi.

Barcha moliyaviy bozorlar singari sug'urta bozori ham innovatsiyalar ta'siriga uchramoqda, sug'urta tashkilotlarining innovatsion faoliyati mamlakatning global innovatsion indeksida o'rin olishiga turtki bo'lmoqda. Global innovatsion indeksda yetakchi o'rinlarni Shveysariya, Shvetsiya, AQSH va Singapur egallamoqda. Sug'urta tashkilotining imiji asosan uning xalqaro reytinglardagi o'rne, xalqaro hamjamiyatda tan olinganligi kabi ko'rsatkichlar bilan belgilanadi. Umuman olganda, korxonalar va tashkilotlar, shuningdek, butun mamlakatning innovatsion indeksini baholashda 80 dan ortiq ko'rsatkichlar mavjud. Sug'urta tashkiloti o'z imijini oshirishga innovatsiyalarni joriy qilish orqali erishishi mumkin.

Sug'urta tashkilotlari faoliyatini innovatsion yondashuvlar asosida rivojlantirish muhim ahamiyat kasb etadi. Sug'urta tashkilotlari faoliyatiga innovatsiyalarning zarurligi inkor etib bo'lmaydigan haqiqatdir, biroq sug'urta tashkilotlarining aksariyat hollarda innovatsiyalarga samarali vosita sifatida qaramasdan, ularga yetarli darajada e'tibor berilmayotganini ko'rish mumkin. Sug'urta tashkilotining innovatsion faoliyati samaradorligini oshirish bo'yicha aniq chora-tadbirlar rejasini ishlab chiqish hamda maqsadlarni belgilab olish zarur. Sug'urtada innovatsiyalarning asl mohiyati va metodologik asoslarini tadqiq etish hamda innovatsiyalarning sug'urta sohasiga ta'sirini fundamental jihatdan o'rganib chiqish lozim.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Ilmiy tadqiqotlarda va adabiyotlarda "innovatsiya" tushunchasiga ko'plab ta'riflar berilgan. Birinchi marta innovatsiya tushunchasiga ta'rifni XVI–XVIII asrlarda A. Smit, D. Rikardo, keyinchalik K. Marks asarlarida ham uchratish mumkin. Avstriyalik olim Yozef Shumpeter innovatsiya tushunchasiga oid bugungi kun ehtiyojlari va fan-texnika taraqqiyotini inobatga olgan holda tadqiqotlar olib borgan.

Iqtisodiy kategoriya sifatida “innovatsiya” lotin tilidagi “novatsiya”, ya’ni “yangilash” so’zidan olingan bo’lib, so’zma-so’z tarjimada “yangilanish yo’lida” degan ma’noni anglatadi. “Innovatsiya” atamasini iqtisodiyotda, yuqorida qayd etilganidek, avstriyalik olim Yozef Shumpeter XX asrda fan va texnologiyalar rivojlanishi bilan bevosita bog’lagan. Uning ta’kidlashicha, innovatsiya ishlab chiqarish va takror ishlab chiqarish jarayonlarida texnik va texnologik yangiliklarni, yangi sotuv kanallarini joriy etish, iqtisodiy va ijtimoiy hayotga zamonaviy texnologiyalarni tatbiq etish orqaligina iqtisodiy o’sishga erishish imkonini beradi.

Innovatsiyalarning nazariy jihatlarini rus iqtisodchi olimi G. V. Plexanov asarlarida ham yoritilgan bo’lib, u “ishlab chiqarish va takror ishlab chiqarish jarayonlarini doimiy takomillashtirib borish, fan va texnika taraqqiyotini ishlab chiqarish jarayonlariga joriy etish, iste’mol jarayonlarini intensiv rivojlantirish” kabi masalalarni ko’rib chiqqan¹.

B. Santo “Innovatsiyalar – iqtisodiy o’sish vositasi sifatida” deb nomlangan asarida innovatsiyalarga ta’rif berar ekan, “iqtisodiyotdagi barcha jarayonlarga yangilik kiritish, ishlab chiqarish, nanotexnologiyalar, genetik injeneriya, ijtimoiy va siyosiy sohalarga joriy etilayotgan yangi yondashuvlarning barchasi innovatsiyalar hisoblanadi”, degan xulosaga kelgan².

B. Tvissning “Ilmiy-texnik yangiliklarni boshqarish” nomli asarida “innovatsion jarayon yangicha boshqaruvni talab qiladigan, yangi tamoyil va qoidalarga asoslanuvchi murakkab jarayondir”, deb ta’kidlanadi. Uning fikricha, korxonalar va tashkilotlarning boshqaruv jarayonlariga innovatsiyalarni kiritish har qanday faoliyat turining samaradorligini belgilaydi³.

Iqtisodchi J. Mensh “Innovatsiyalar orqali iqtisodiy krizisning oldini olish” asarida innovatsiyalarning ishlab chiqarishda qo’shilgan qiymat hosil qilishdagi o’rni to’g’risida so’z yuritgan. Uning ta’kidlashicha, iqtisodiy, texnik va ijtimoiy jarayonlarni innovatsiyalar, ya’ni yangiliklar kiritish orqali yaxshilash va qo’shimcha daromad olish mumkin⁴.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Mazkur tadqiqotda sug’urta tashkilotlarida innovatsiyalarning iqtisodiy mohiyatini aniqlash maqsadida rasmiy statistik ma’lumotlar, soha hisobotlari va ilmiy manbalar tahlil qilindi. Tadqiqot jarayonida qiyosiy va dinamik tahlil, mantiqiy umumlashtirish hamda tizimli yondashuv usullaridan foydalanilib, innovatsiyalarning sug’urta faoliyatiga ta’siri baholandi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Sug’urta tashkilotlariga innovatsion faoliyatni kiritish va sohaga yangi texnologik jarayonlar ta’siri bevosita sug’urta tashkilotida amalga oshirilayotgan andarrayting siyosati bilan bog’liq. Shu bilan birga, sug’urta tashkilotlarining innovatsion faoliyatini kuchli raqobat sharoitida tahlil qilish asosiy omil hisoblanib, ilmiy-amaliy hamda nazariy-metodologik ahamiyatga ega. Mamlakatimiz hukumati tomonidan amalga oshirilayotgan islohotlar va sug’urta tashkilotlarida innovatsion jarayonlarni joriy etishni qo’llab-quvvatlash sug’urta tashkilotlari xizmatlari samaradorligini oshirib, ularning nazariy-metodologik va fundamental asoslarini mustahkamlash hamda istiqbolli yo’nalishlarda tadqiq etishni belgilab berdi. Sug’urta tashkilotlari xizmatlarining sifat ko’rsatkichlarini yaxshilash va takomillashtirish yo’lidagi nazariy va amaliy chora-tadbirlar hamda muammolarni samarali hal etish belgilab olindi.

O’zbekiston sug’urta bozorining rivojlanishi global tendensiyalarga mos ravishda mamlakatdagi ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishga ta’sir etadi. O’zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022-yil 22-yanvarda tasdiqlangan “2022 — 2026-yillarga mo’ljallangan Yangi O’zbekistonning taraqqiyot strategiyasi to’g’risida”gi PF-60-sonli⁵ Farmonida Yangi O’zbekistonning rivojlanishida sug’urta tizimining alohida o’rni borligiga e’tibor qaratilgan. Xususan, “Aholiga ko’rsatilayotgan tibbiy xizmat sifatini oshirish, budget mablag’laridan samarali foydalanish, tibbiy xizmatlarni markazlashtirish va aholini tibbiy sug’urtalash amaliyotini joriy qilish” 56-maqсад sifatida ko’rsatib o’tilgan. Bundan ko’rinib turibdiki, aholini ijtimoiy himoya qilishda yangi sug’urta turlarini joriy etish maqsadga muvofiq bo’lib, bu 2023-yil mamlakatimizda amalga oshirilgan “Insonga e’tibor va sifatli ta’lim” dasturiga ham to’liq mos keladi⁶.

1 Plexanov G.V. O materialisticheskoy ponimaniy istorii. – M., 1938 god. Gosudarstvennoye izdatelstvo politicheskoy literatury Gospolitizdat.

2 Santo Boris. Innovatsiya kak sredstvo ekonomicheskogo razvitiya. / B.Santo; per. s veng. s izm. i dop. avt.; obsh. red. i vstup. st. B.V.Sazonova. – M.: Progress, 1990. – 295. ISBN 5-01-002034-3

3 Tviss B. Upravleniye nauchno-texnicheskimi novovvedeniyami. Per. s angl. – M.: Ekonomika, 1989. – 271 s.

4 Mensh G. Stalemate in Technology: Innovation Overcome the Depression. Cambridge (Mass.), 2016.

5 <https://lex.uz/ru/docs/-5841063>

6 O’zbekiston Respublikasi Prezidentning 2023-yil 28-fevraldagi PF-27-son Farmoni bilan 2022-2026-yillarga mo’ljallangan Yangi O’zbekistonning taraqqiyot strategiyasini “Insonga e’tibor va sifatli ta’lim yili”da amalga oshirishga oid davlat dasturi. // <https://lex.uz/docs/-6396146>

Bugungi kunda jahon moliya bozorlari dunyodagi siyosiy ziddiyatlarning tobora o'sib borayotganiga qaramay, keskin rivojlanish ko'rsatkichlariga ega. Sug'urta tashkilotlarining muvaffaqiyat asosi zamon talablariga mos ravishda yangi sug'urta mahsulotlarini ishlab chiqish va ularni bozorga olib chiqishdir. Hozirgi kunda an'anaviy sug'urta mahsulotlarini sotish orqali barcha potensial mijozlarni jalb qilish imkoni yo'q, mijozlar o'zlariga ma'qul sug'urta tashkilotini tanlashga haqli. Shuni inobatga olib, bozorda raqobat ustunligini ta'minlovchi xatti-harakatlarni amalga oshirish maqsadga muvofiq. Ammo gohida mijozlar umumqabul qilingan va sinalgan tartib-tamoyillarni o'zgartirishga qiynaladilar, aholi orasida keksa yoshdagilar konservativ sug'urta xizmatlarini sotib olishni afzal ko'radilar, onlayn sug'urtaga ishonchlari past. Shu sababli sug'urta tashkilotlari mijozga individual yondashish bilan bir qatorda ommabop mikrosug'urta turlarini joriy qilishi maqsadga muvofiqdir.

Iqtisodiy kategoriya sifatida "innovatsiya" lotin tilidagi "novatsiya", ya'ni "yangilash" so'zidan olingan bo'lib, so'zma-so'z tarjimada "yangilanish yo'lida" degan ma'noni bildiradi. "Innovatsiya" so'zini iqtisodiyotda, yuqorida aytib o'tganimizdek, avstriyalik olim Yozef Shumpeter birinchi marta XX asrda fan va texnologiyalar rivojlanishi bilan bevosita bog'lagan. Uning ta'kidlashicha, innovatsiya ishlab chiqarish va takror ishlab chiqarish jarayonlarida texnik va texnologik yangiliklarni, yangi sotuv kanallarini joriy qilish, iqtisodiy va ijtimoiy hayotga yangilangan texnologiyalarni tatbiq etish orqaligina iqtisodiy o'sishga erishish mumkin.

Yozef Shumpeter innovatsiyalarning nazariy asoslarini tadqiq qilish jarayonida ularni quyidagi turlarga ajratishni taklif qilgan:

- tovar va xizmatlarni ishlab chiqarishda butunlay yangi yo'nalishlardan foydalanish hamda avval ishlab chiqarilmagan tovar va xizmatlarni yaratish;
- ishlab chiqarish jarayonlari va logistikada yangi texnika va texnologiyalardan foydalanish, shuningdek, yangi sotuv kanallarini yaratish;
- ishlab chiqarilgan mahsulotlar uchun yangi mijozlar bazasini shakllantirish;
- resurs bazasini yangilash va alternativ resurslardan foydalanish;
- korxonalar va tashkilotlar boshqaruvida menejmentning yangi yo'nalishlarini joriy qilish⁷.

Sug'urta tashkiloti tomonidan kiritilayotgan har bir innovatsiya va innovatsion yondashuv boshqa tashkilotlardan bozordagi ustunligini ko'rsatadi. Sug'urta tashkilotlari raqobat muhitida rivojlanayotgan bir paytda innovatsiyalar ma'lum qabul qilingan tartib-tamoyillarni o'zgartirgan holda, boshqa sug'urta tashkilotlari taqdim eta olmayotgan sug'urta xizmatlarini yoki sug'urta xizmatlari bo'yicha sug'urta tariflarini taklif qiladi.

Innovatsiyalar bo'yicha xalqaro standartlarda ta'riflar keltirilgan bo'lib, ulardagi farqlarni ko'rib chiqamiz:

– "Iqtisodiy hamkorlik va taraqqiyot tashkiloti" hamda "Oslo yo'riqnomasi – 2018" tomonidan keltirilgan tavsiyalarga asosan innovatsiya tubdan yangi yoki takomillashtirilgan tovar yoki xizmatlar, shuningdek, muayyan biznes jarayonlari, boshqaruv jarayonlari, marketing, tashqi aloqalar, logistika va boshqa jarayonlarni yaratishni anglatadi⁸;

– «Fraskati yo'riqnomasi – 2015» tomonidan taqdim etilgan tavsiyalarga ko'ra, yangi yoki takomillashtirilgan tovar va xizmatlar, innovatsion jarayonning pirovard mahsulotidir, ya'ni fan va texnikaning yangi vositalaridan foydalangan holda namoyon bo'luvchi texnologik jarayondir⁹.

Ushbu yo'riqnomalarda ta'kidlanishicha, har qanday mahsulot yangi texnologik jarayonni boshdan kechirsagina innovatsion mahsulotga aylanishi mumkin. Yangi texnologik jarayonlar sug'urta sohasida sug'urta xizmatlariga kiritilgan o'zgarishlar yoki yangi sug'urta mahsulotlarini yaratish bilan bog'liq hisoblanadi. Hozirda sug'urta faoliyatining ekotizimini yaratish ham yangi texnologik jarayonni boshdan kechirmoqda. Ushbu jarayon aynan innovatsion jarayon hisoblanib, undagi xizmatlar sug'urta tashkilotlari faoliyatining samaradorligini oshiradi hamda mijozlarga qulayliklar yaratadi.

Sug'urta tashkilotlari tomonidan innovatsiyalarga qaratilgan muvaffaqiyatli investitsiyalar sug'urta tashkilotining sifat va miqdor ko'rsatkichlarini oshirishga hamda sug'urta tashkilotining jahon bozorida raqobatbardoshligi ortishiga olib keladi.

"Oslo yo'riqnomasi - 2018" tavsiyalariga ko'ra, innovatsiyalar to'rtta yo'nalishga ajratib ko'rsatiladi:

1. "Tovar va xizmatlar innovatsiyasi — bunda sifati va foydalanish xususiyatlariga yangicha yondashilgan holda tovar va xizmatlarga kiritilgan innovatsiyalar tushuniladi. Sug'urta tashkilotlari tomonidan bunday holatlarda yangi sug'urta mahsulotlarini ishlab chiqish, ommabop sug'urta turlarini yaratish, mijozga yo'naltirilgan individual sug'urta xizmatlarini ishlab chiqish, xizmat ko'rsatish sifati va tezligini oshirish, sug'urta sohasiga yangi raqamli texnologiyalarni kiritish hisoblanadi"¹⁰.

7 The Nature and Essence of Economic Theory 1st Edición. de [Joseph A. Schumpeter](#). Nature-Essence-Economic-Theory/ dp/1412865344

8 Rukovodstvo Oslo. Rekomendatsii po sboru i analizu dannyx po innovatsiyam Tretye izdaniye. Sovmestnaya publikatsiya OESR i Yevrostata. Organizatsiya ekonomicheskogo sotrudnichestva i razvitiya statisticheskoye byuro yevropeyskix soobshchestv.

9 Frascati Manual 2015. Guidelines for Collecting and Reporting Data on Research and Experimental Development. <https://www.oecd.org/sti/frascati-manual-2015-9789264239012-en.htm>

10 Rukovodstvo Oslo. Rekomendatsii po sboru i analizu dannyx po innovatsiyam Tretye izdaniye. Sovmestnaya publikatsiya OESR i Yevrostata. Organizatsiya ekonomicheskogo sotrudnichestva i razvitiya statisticheskoye byuro yevropeyskix soobshchestv.

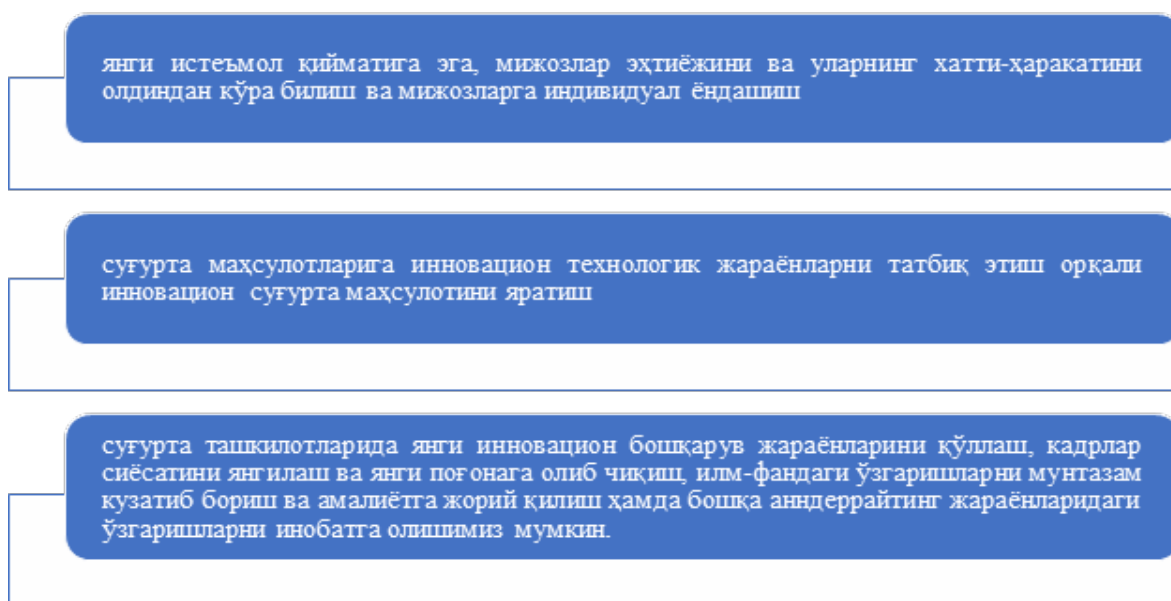

2. Biznes jarayonlar innovatsiyasi — sug'urta tashkilotlari tomonidan yangi sug'urta xizmatlarini ishlab chiqishda va yangi sotuv kanallarini joriy qilishda innovatsiyalardan foydalanish, sug'urta tashkilotining ish yuritish xarajatlarini kamaytirish hamda sug'urta faoliyatining samaradorligini oshirishga qaratilgan.

3. Benchmarking va marketing faoliyatidagi innovatsiyalar — benchmarking sug'urta tashkiloti tomonidan bozorda raqobat ustunligiga ega faoliyat turidan andoza olishni anglatadi. Sug'urta bozorida nafaqat xorijiy mamlakatlar tajribasidan, balki mahalliy tadbirkorlar faoliyatidan ham andoza olish mumkin. Masalan, O'zbekistonda UZUM onlayn do'koni onlayn sotuvlar bo'yicha ma'lum natijalarga erishib, hozirda eng yirik onlayn do'konlardan biri hisoblanadi. To'g'ri amalga oshirilgan marketing strategiyasi ularga muvaffaqiyat olib keldi. Sug'urta tashkilotlari tomonidan ehtimoldagi mijozlar ehtiyojlarini oldindan o'rganish va onlayn sug'urta xizmatlarini taqdim etish raqobat ustunligiga olib keladi.

4. Ekotizim innovatsiyalari — sug'urta tashkilotlarida sug'urta ekotizimini yaratish bir qator imkoniyatlarni beradi. Jumladan, mijozlar ehtiyojlarini kompleks qondirish, qo'shimcha xizmatlarni tashkil etish, avtomatlashtirilgan boshqaruv tizimini joriy qilish, yangi zamon talablariga mos ravishda kadrlar malakasini oshirish hamda xorijiy hamkorlik munosabatlarini rivojlantirishni kiritish mumkin.

Sug'urta tashkilotlaridagi innovatsion jarayonlarni quyidagicha ajratish mumkin. Ushbu jarayonga turli omillarning ta'siri doirasidagi nazariy bilimlarni mujassamlashtirgan holda yondashiladi (1-rasm):

1-rasm Sug'urta tashkilotlaridagi innovatsion jarayonlar¹¹

G'arbiy iqtisodiy maktab sug'urta tashkilotlari innovatsion faoliyatini uch turga ajratishni tavsiya etadi:

- keng imkoniyatlar innovatsiyalari — sug'urta tashkilotlari tomonidan mijozlarga yangi, talablarga mos sug'urta mahsulotlarini taklif etish, bunda iqtisodiy samara beruvchi, mijozlarga qulay va bitta platformada bir nechta xizmatlarni ko'rsatish imkoniga ega sug'urta elektron makonini yaratish hamda shu orqali mijozlar bazasini kengaytirish;

- sug'urta bozorining o'ziga xos xususiyatlarini inobatga olgan holda mijozlar strategiyasini amalga oshirish — sug'urta tashkilotlarining asosiy yo'nalishlaridan biri nafaqat yangi mijozlarni jalb qilish, balki mavjud mijozlar bazasini saqlab qolish bo'lib, bu ham bir qator qiyinchiliklarni yuzaga keltiradi, innovatsion faoliyat ushbu yo'nalishni ham o'z ichiga oladi;

- innovatsion anderrayting jarayonlari — sug'urta tashkilotlari mijozlar bazasini kengaytirishning samarali yo'li hisoblanib, ish faoliyatini soddalashtirish, mijozlarga qulayliklar yaratish va "hozir va shu yerda" prinsipini joriy etish orqali mazkur masalalarni hal etish imkonini beradi.

Sug'urta tashkilotlarining muvaffaqiyatli rivojlanish yo'nalishlaridan yana biri sug'urta xizmatlarini mijozlarga yetkazib berishga qaratilgan marketing innovatsiyalaridir. Marketing innovatsiyalari innovatsion yondashuvlarni o'z ichiga olgan marketing strategiyasini ishlab chiqish va ushbu yo'nalishda chora-tadbirlarni amalga oshirishdan iborat. Marketing innovatsiyalarining bir nechta yo'nalishlarini ko'rib chiqish mumkin:

- sug'urta bozorini o'rganish, uni bir nechta segmentlarga ajratish, aholi demografiyasi, daromad darajasi va yashash tarziga qarab, tabiiy joylashuv hamda shunga o'xshash tartib-tamoyillarni tahlil qilish;

11 Muallif ishlanmasi

- sug'urta tashkilotining imijini yaratish, masalan, samarali reklama, mijozlarga hozirjavoblik, sug'urta qoplamalarini o'z vaqtida va tezkor to'lab berish;
- mijozlarni jalb qilish uchun sug'urta mahsulotlarini ommalashtirish bo'yicha strategik rejani ishlab chiqish va uning bajarilishini ta'minlash, sug'urta tashkilotlari doirasida turli nominatsiyalarni o'z ichiga olgan tanlovlarni tashkil etish. Masalan, rivojlangan mamlakatlarda sug'urta tashkilotlarini reytinglash bilan bir qatorda turli nominatsiyalarga ega tanlovlar mavjud bo'lib, bu ularning imijiga hamda shaxsiy brendning shakllanishiga ta'sir ko'rsatadi. O'zbekistondagi "Oltin soyabon" nomli sug'urta tashkilotlari tanlovi ushbu jarayonning mahalliy analogi bo'lishi mumkin, demak, mazkur tanlovni yanada rivojlantirish muayyan yo'nalishlarda ijobiy o'zgarishlarga olib keladi;
- sug'urtalovchi va mijoz o'rtasidagi munosabatlarni takomillashtirish, ular o'rtasidagi kelishmovchiliklarni bartaraf etish, sug'urta tashkiloti shaffofligini ta'minlash, sug'urta tariflari, franshiza va boshqa o'ziga xos shartlarni moslashtirish, individual yondashuvni ta'minlash, sug'urta kalkulyatorini har bir sug'urta turi bo'yicha alohida ishlab chiqish.

Sug'urta sohasini rivojlantirish bo'yicha davlatimiz tomonidan izchil sa'y-harakatlar amalga oshirilmoqda. O'zbekistonda sug'urta bozorining YAIMdagi ulushini oshirish va uning har bir xonadonga kirib borishi uchun shart-sharoitlar yaratish maqsadida bir qator normativ-huquqiy hujjatlar qabul qilingan. Jumladan, O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2021-yil 23-oktyabrdagi "Sug'urta bozorini raqamlashtirish va hayot sug'urtasi sohasini rivojlantirish bo'yicha qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida"gi PQ-5265-sonli¹² qarori hamda 2024-yil 1-martdagi Sug'urta xizmatlari bozorini yanada rivojlantirishning kompleks chora-tadbirlari to'g'risida"gi PQ-108-sonli¹³ qarorini misol sifatida keltirish mumkin. Ushbu hujjatlar doirasida mamlakatda bir qator chora-tadbirlar amalga oshirilmoqda. Xususan, O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2024-yil 1-martdagi "Sug'urta xizmatlari bozorini yanada rivojlantirishning kompleks chora-tadbirlari to'g'risida"gi PQ-108-son qarorda sug'urta xizmatlaridan foydalanish jarayonlarini soddalashtirish, sug'urta tashkilotlari shaffofligini ta'minlash, sug'urta tashkilotlari faoliyatini raqamlashtirish, sug'urta shartnomalarini elektron rasmiylashtirish va elektron polislarni aholiga taqdim etish, yagona axborot tizimini yaratish kabi vazifalar belgilangan. Bundan tashqari, aholi o'rtasida sug'urta madaniyatini oshirish, islom moliyasi joriy etilayotgan sharoitda takaful tizimini tatbiq etish hamda yashil sug'urta mahsulotlarini ishlab chiqish va ommalashtirish masalalari ham ko'rib chiqilmoqda.

Sug'urta sohasidagi innovatsiyalarning asosiy tendensiyalarini o'rganishning maqsadga muvofiqligi inkor etilmaydi va innovatsion yechimlarni izlash jarayonida mijozga yo'naltirilgan maqsadlar bilan tasdiqlanadi. Jahonda sug'urta sohasiga innovatsion jarayonlarni joriy etish bo'yicha tadqiqot ishlari hozirgi kunda nazariy va amaliy ahamiyat kasb etmoqda, ilmiy-tadqiqot ishlarini olib borishda tegishli yo'nalishlar tanlab olindi (2-rasm).

суғурта ташкилотлари фаолиятини рақамлаштириш ва ақлли суғурта маҳсулотларини киритиш, суғурта телематикаси ва булутли технологияларни жорий қилиш бўйича тадқиқотлар

суғурта соҳасининг информацион, ҳуқуқий ва молиявий хавфсизлигини таъминлаш ва уларнинг рақамли технологияларни қўллаган ҳолда самарадорлигини ошириш

суғурта соҳасида стартаплар, фундаментал лойиҳалар, венчур ва бошқа инновацияларни таъбиқ қилиш ва оптимал вариантларини излаш бўйича олиб борилаётган тадқиқотлар

2-rasm. Jahonda sug'urta sohasiga innovatsion jarayonlarni kiritish bo'yicha tadqiqot ishlarini olib borish bo'yicha tanlab olingan yo'nalishlar¹⁴

12 <https://lex.uz/docs/-5692504>

13 <https://lex.uz/docs/-6824178>

14 Muallif ishlanmasi

Innovatsiyalarning pirovard natijasi sug'urta tashkilotlarining samaradorligini oshirish va aholi farovonligini ta'minlash bilan bog'liq. Ularning asosiy xususiyati yangilikni kiritgan shaxs uchun ham, u bevosita yo'naltirilgan shaxs uchun ham sifatli ijobiy ta'sir ko'rsatuvchi yangilik yoki o'zgarishlarni "takomillashtirish"dan iborat. Sug'urta biznesida innovatsion faoliyatning asosiy subyektlari, sug'urta bozorining asosiy ishtirokchilari sug'urta kompaniyalari bo'lib, ular asta-sekin sug'urta brokerlariga qo'shila boshlaydi.

Sug'urta vositachilari — agentlar va brokerlar faoliyati to'g'risida so'z yuritadigan bo'lsak, agentlar O'zbekiston Respublikasi qonunchiligiga asosan sug'urta tashkiloti manfaatlarini ko'zlab, sug'urta tashkiloti nomidan sug'urta xizmatlarini taklif etadi.

Sug'urta agentlari, ya'ni sug'urta vositachilaridan farqli ravishda, sug'urta tashkilotlari innovatsion faoliyat yo'nalishlarini takomillashtirishda faol hisoblanadi. Aynan sug'urta tashkilotlari sug'urta bozorida innovatsion faoliyat yetakchilari bo'lib, ularning faoliyati sug'urta bozorining rivojlanishini ta'minlaydi va ehtimoldagi mijozlar qatlamini sug'urta xizmatlari iste'molchilari safiga kiritish asosiy maqsadlaridan biri hisoblanadi. Bunday yondashuv zarurati xalqaro sug'urta hamjamiyatida tobora ko'proq muhokama qilinmoqda, bu esa sug'urta qiymati bo'yicha takliflarni zararni qoplash chegarasidan tashqariga, ya'ni sug'urta hodisalarining oldini olish sohasiga yo'naltirish vaqti kelganini ko'rsatmoqda. Piter Manchester ta'kidlaganidek, "mijozlarga sug'urta qiymatini qanday qilib haqiqatda yetkazib berishni qayta ko'rib chiqish orqali sug'urta yo'nalishini qayta shakllantira boshlagan innovatsiyalarning o'sib borayotgan to'lqiniga chiqish imkoniyati mavjud".

Sug'urta bozoriga innovatsiyalarni kiritish pandemiya va uning oqibatida yuzaga kelgan lokdaun sharoitidagi zarurat asosida shakllandi. Ko'rsatilayotgan xizmatlar xususiyatlariga nisbatan sug'urtalovchilarning siyosati asosan kompensatsiyaga emas, balki xavflarni minimallashtirish va mijozlar yo'qotishlarini tubdan yangi formatda boshqarishga yo'naltirilganligini ko'rsatdi. Shuningdek, bu jarayon mijozlar demografiyasidagi tarkibiy o'zgarishlar bilan ham belgilanadi, ya'ni yangi avlod asta-sekin dominant iste'molchilar guruhiga aylanmoqda. Sug'urta tashkilotlarining raqamlashtirish jarayonlarida mijozlarni bir nechta guruhga ajratish mumkin, jumladan: innovatsion texnologiyalarni ijobiy qabul qiladigan va yangiliklarga moyil mijozlar; innovatsiyalarni ehtiyotkorlik bilan, ma'lum muddat sinovdan o'tkazib qabul qiladigan mijozlar; umuman yangiliklarga moyil bo'lmagan va an'anaviy sug'urta xizmatlarini afzal ko'radigan mijozlar; shuningdek, yangiliklarga intiluvchan neomijozlar. Ushbu guruhlar o'xshash xususiyatlarga ega bo'lishiga qaramay, aholining sug'urta ehtiyojlarini qondirishda turlicha yondashuvni talab etadi.

Binobarin, sug'urta tashkilotlari tomonidan olib borilayotgan innovatsion siyosat zamon talablariga mos ravishda o'zgarib borishi zarur. Bugungi kunda sug'urta bozorida raqobat muhiti shakllangan bo'lib, sug'urta tashkilotlarining bozordagi yetakchilikni egallashi ma'lum yo'nalishlar va moliyaviy xarajatlarni talab etadi. Umuman olganda, davlatda innovatsion siyosatning olib borilishi aholi ehtiyoj va talablarida ham o'zgarishlarga olib keldi. Shu bilan birga, aholi orasida innovatsiyalarni qabul qilmaydigan qatlam ham mavjudligini inobatga olib, sug'urta tashkilotlari mijozlar siyosatini muvozanatli shakllantirishi zarur. Masalan, "Samsung" kompaniyasi innovatsion tizimli texnologiyalar asosida yangi rusumdagi telefonlarni ishlab chiqarish bilan bir qatorda, byudjetli va arzon modellarni ham taklif etadi. Mazkur yondashuvning asosiy maqsadi mijozlar bazasini kengaytirishdan iborat. Xuddi shuningdek, sug'urta tashkilotlari innovatsion sug'urta mahsulotlari bilan bir qatorda an'anaviy sug'urta xizmatlarini ham qo'llab-quvvatlashi lozim. Mulk sug'urtasini rasmiylashtirgan mijozga boshqa sug'urta turlarini taklif etish uning keyinchalik boshqa sug'urta kompaniyasiga o'tib ketish ehtimolini kamaytiradi. Demak, sug'urta tashkilotlarining asosiy faoliyat yo'nalishlaridan biri yangi sug'urta mahsulotlarini ishlab chiqishdan iborat.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Xulosa qilib aytganda, sug'urta tashkilotlarida innovatsion faoliyatni joriy etish bugungi globalashuv, raqamlashtirish va kuchayib borayotgan raqobat sharoitida muqarrar zaruratga aylanmoqda. Innovatsiyalar sug'urta xizmatlarining sifatini oshirish, mijozlar ehtiyojlarini yanada to'liq qondirish, biznes jarayonlarini optimallashtirish hamda sug'urta kompaniyalarining moliyaviy barqarorligini mustahkamlashda muhim omil bo'lib xizmat qilmoqda.

Tadqiqot shuni ko'rsatadiki, innovatsion underwriting siyosati, raqamli platformalar, marketing va ekotizim yondashuvlari sug'urta tashkilotlariga bozorda ustunlik berib, yangi mijozlar bazasini shakllantirish imkonini yaratadi. Ayniqsa, yosh avlod iste'molchilarining raqamli xizmatlarga bo'lgan talabi sug'urta kompaniyalaridan moslashuvchan, tezkor va shaffof xizmatlarni taqdim etishni talab qilmoqda.

O'zbekiston sug'urta bozorida olib borilayotgan islohotlar, raqamlashtirish dasturlari, elektron polislar, yagona axborot tizimlari va innovatsion mahsulotlarning joriy etilishi sug'urta tizimining institutsional rivojlanishiga xizmat qilmoqda. Shu bilan birga, aholining barcha qatlamlari ehtiyojlarini hisobga olgan holda an'anaviy va innovatsion sug'urta xizmatlarini uyg'unlashtirish muhim ahamiyat kasb etadi.

Kelgusida sug'urta sohasida innovatsion strategiyalarni yanada rivojlantirish, inson kapitalini oshirish, raqamli infratuzilmani mustahkamlash va mijozlarga yo'naltirilgan xizmatlarni kengaytirish milliy sug'urta bozorining barqaror o'sishini ta'minlaydi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. To'xtayev B. Sug'urta xizmatlarini raqamlashtirishning iqtisodiy samaradorligi. – Toshkent, 2020.
2. Qodirov A. Sug'urta bozori va innovatsion rivojlanish. – Toshkent: Iqtisodiyot nashriyoti, 2019.
3. Rahmonov S. Sug'urta kompaniyalarida innovatsion boshqaruv. – Toshkent, 2021.
4. Karimov D. Sug'urta xizmatlarida marketing innovatsiyalari. – Toshkent, 2018.
5. Usmonov M. Sug'urta tizimida raqamli texnologiyalar. – Toshkent, 2023.
6. Xo'jayev A. Sug'urta bozorining raqobatbardoshligini oshirishda innovatsiyalar. – Toshkent, 2024.
7. Schumpeter J. The Theory of Economic Development. – London: Routledge, 2017.
8. OECD, Eurostat. Oslo Manual: Guidelines for Collecting, Reporting and Using Data on Innovation. – Paris: OECD Publishing, 2018.
9. OECD. Frascati Manual: Guidelines for Collecting and Reporting Data on Research and Experimental Development. – Paris: OECD Publishing, 2015.
10. Swiss Re Institute. Innovations and Digital Transformation in Insurance. – Zurich, 2020.
11. McKinsey & Company. The Future of Insurance: Digitalization and Ecosystem Strategies. – 2021.
12. World Economic Forum. Innovation in the Insurance Industry: Technological Trends. – Geneva, 2019.

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Zokir ALIBEKOV

Sahifalovchi va dizayner: Oloviddin Sobir o'g'li

2025. № 7

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelmasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin. Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

EI.Pochta: sq143235@gmail.com

Bot: @iqtisodiyot_77

Tel.: 93 718 40 07

Jurnalga istalgan payt quyidagi rekvizitlar orqali obuna bo'lishingiz mumkin. Obuna bo'lgach, @iqtisodiyot_77 telegram sahifamizga to'lov haqidagi ma'lumotni skrinshot yoki foto shaklida jo'natishingizni so'raymiz. Shu asosda har oygi jurnal yangi sonini manzilingizga jo'natamiz.

"Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali 03.11.2022-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №566955 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: №046523. PNFL: 30407832680027

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulug'bek tumani
Kumushkon ko'chasi, 26-uy.

Jurnal sayti: <https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz>